

Araştırma Makalesi– Research Paper

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ YETERLİLİK DÜZEYİ İLE ACİL DURUMLARLA BAŞA ÇIKMA DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL STUDENTS' SELF-EFFICACY LEVELS AND THEIR COPING WITH EMERGENCIES

Atiye KARAKUL¹, Duygu SÖNMEZ DÜZKAYA¹, Aybüke TANRIVERDİ²

Özet

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin özyeterlilik düzeyi ile acil durumlara başa çıkma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırma tanımlayıcı ve kesitsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, 427 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri Ekim 2022 tarihinde toplanmıştır. Verilerin toplanmasında Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği kullanılarak, katılımcılara üç basamaklı bir anket formu kullanılmıştır. Çalışmaya ortaokul öğrencilerinin yaş ortalaması 11.98±1.16 olup, öğrencilerin %51.8'i kızdır. Öğrencilerin, Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçek puan ortalaması 151.48±24.51; Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puan ortalaması 68.14±15.01 dir. Ölçekler arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmanın sonucunda, öz yeterliliği yüksek olan öğrencilerin acil durumlara başa çıkma durumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşadığı çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapılan, acil durumla baş etme eğitimi alan ve ebeveyninden güvenlik eğitimi alan ortaokul öğrencilerinin acil durumlara baş etme durumları yüksektir. Bu nedenle çocuklara, acil durumlar hakkında periyodlarla tekrarlanan eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Acil Durum, Öz Yeterlilik, Ortaokul Öğrencileri

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between the self-efficacy level of secondary school students and their coping with emergencies. This research is a descriptive and cross-sectional study. The sample of the study consists of 427 secondary school students. A three-step questionnaire was used to collect the data, using the Secondary School Self-Efficacy Scale and the Middle School Students' Coping with Emergencies Scale. The mean age of the secondary school students in the study was 11.98±1.16, and 51.8% of the students were girls. Secondary School Self-Efficacy Scale mean score of the students was 151.48±24.51; Secondary School Students' Coping with Emergencies Scale mean total score is 68.14±15.01. It was determined that there is a positive and moderate relationship between the scales. As a result of this study, it has been determined that students with high self-efficacy have a high level of coping with emergencies. Secondary school students who are informed about the emergency in their environment, who receive emergency coping training and who receive safety training from their parents have a high level of coping with emergencies. For this reason, it is recommended that children be given periodic training about emergency periods.

Keywords: Emergency, Self-Efficacy, Secondary School Students

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun var olduğundan beri iradesi dışında yaşanan afet, toplumlarda ciddi fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik kayıplara yol açmaktadır (Yıldırım, 2021, s.1-2). Günümüz dünyasında yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak iklim değişikliği, savaş, göç, plansız yapılanma gibi doğayı doğrudan etkileyen ve dengesinin bozulmasına neden olan durumlar afetlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Tierney ve ark., 2002, s.1-378). Afetler insanları olumsuz etkileyerek yaşamlarını tehdit etmekte veya yaşam kalitelerinin bozulmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle olası afet durumuna hazırlıklı olmak yaşanabilecek sosyal ve ekonomik kayıpları, aynı zamanda afet nedeniyle oluşabilecek yaralanma ya da ölümü azaltacaktır (Yıldırım, 2021, s.1-2; Lu ve ark., 2021, s.293-307).

Doğal ya da insan kaynaklı afetler yetişkinlere oranla çocuklarda çok daha fazla yıkıcı etkiye sahiptir (Karabulut ve Bekler, 2019, ss.368-376). Özellikle çocukların okul gibi kalabalık olan ortamlarda afet sırasında yapılacaklara yönelik eğitim verilerek bilgilendirilmesi, kendilerini bu tür durumlara karşı koruyabilmeleri açısından önemlidir (O'Hara, 2007, s.30-37). Bilgi ve beceri düzeyi artan, acil durumlarda yapacağı uygulamaları bilen çocukların öz güvenlerinin ve öz yeterliliklerinin artacağı bildirilmektedir (Carruth ve ark., 2010, s.453-460; Tipler ve ark., 2017, s.324-333). Özgüven ve öz yeterlilikleri yüksek olan çocukların acil durumlarda yapacakları uygulamaları hızlıca organize edebilme ve olumsuz olaylarla baş edebilme yetenekleri de yükselmektedir (Tipler ve ark., 2017, s.324-333; Barnes, 1991, s.101). Yapılan çalışmalarda acil duruma hazırlık, okul temelli güvenlik eğitimi ve yaralanmayı önlemeye yönelik çocuklara verilen eğitimin acil durumlarla başa çıkma becerisini arttırdığı bulunmuştur (Kim ve ark., 2014, s.349-357; Kim ve ark., 2003, s. 349-358). Başka bir çalışmada ortaokul/lise öğrencilerine verilen afet eğitiminin öğrencilerin davranış ve bilincinde değişiklik yarattığı saptanmıştır (Wei ve ark., 2020, s. 101825). Park ve ark. (2010)'nın yaptığı çalışmada okul güvenliği eğitiminin çocukların güvenlik davranışlarını olumlu yönde etkilediği ve çocukların özgüvenlerini arttırdığı saptanmıştır (Park ve ark., 2010, s. 220-228).

Öz-yeterlilik, bireyin zorlu yaşam olaylarıyla baş etmede yeterliliğine olan inancıdır (Bandura, 1989, s.127-138). Öz-yeterlilik, bireylerin motivasyonlarını etkileyerek yüksek performans göstermelerine katkı sağlamaktadır (Benight ve Bandura, 2004, s. 1129-1148). Öz-yeterliliği yüksek olan bireylerin olumlu bir tutuma sahip oldukları, zorluklarla karşılaştıklarında üstesinden gelmede daha hazırlıklı oldukları ve yeni bilgi, deneyim ve ortama daha iyi uyum sağladıkları bildirilmektedir (Jonson ve ark., 2017, s. 20-25). Bu doğrultuda öğrencilerin afet ya da acil durumlara müdahale edebilmesi için öncelikle kendilerine güvenlerinin ve özyeterliliklerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında araştırma; ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Tipi, Yeri ve Zamanı

Bu araştırma tanımlayıcı tipte kesitsel olarak yapılmıştır. Çalışma etik kurul izni alındıktan sonra, Ekim 2022 tarihinde yürütülmüştür. Araştırma evrenini, Tarsus'ta öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmuştur.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Tarsus ilçesinde 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde öğrenim gören; toplam 23.569 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini evreni bilinen örneklem hesaplama yöntemine göre hesaplanmış olup, örneklem sayısı 378 öğrenci olacak şekilde belirlenmiştir. Örneklem kaybı olabileceği dikkate alınarak 427 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın yürütüleceği okul ise ortaokullar arasından kura çekilerek belirlenmiştir.

Çalışmanın dahil edilme kriterleri:

1. Araştırmaya katılmaya gönüllü olma
2. Ortaokulda öğrenim görme
3. Ağır psikiyatrik rahatsızlığının olmaması
4. Türkçe okuyup yazabilme

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacılar tarafından oluşturulan Tanıtıcı Bilgi Formu, Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği kullanılarak, katılımcılara üç basamaklı bir anket formu kullanılmıştır.

2.3.1. Tanıtıcı Bilgi Formu

Literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan form; öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, okudukları okul, ebeveynlerin eğitim durumu, gelir durumu, daha önce acil durum eğitimi alıp almadığı gibi soruları içeren 15 sorudan oluşmaktadır (Sümer ve ark., 2005, s.331-342; Yavuz ve Mızrak, 2016, s. 175-199; Shah ve ark., 2020, s. 101907; Yu ve ark., 2020, s. 5354).

2.3.2. Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği

Bray ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin Yardımcı ve Başbakkal tarafından Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek, ortaokul öğrencilerinin fiziksel, duygusal ve akademik başarı davranışları hakkında öz-yeterlilik algılarını ölçmektedir. Ölçek

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları

arasındaki ilişki

Karakul ve ark.

Likert tipi 37 maddeden oluşmuştur. Her madde, 1-5 arasında puanlanmaktadır. Puanlandırma, 1 (Hiç uygun değil), 3 (Biraz uygun), 5 (Çok uygun) şeklindedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,73-0,89 arasında bildirilmiştir. Ölçek kişilerarası ilişkiler, akademik başarı, koruyucu sağlık ve madde bağımlılığı potansiyeli olmak üzere dört alt boyuttan oluşmuştur. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça öz-yeterlilik düzeyi de artmaktadır (Yardımcı ve Başbakkal, 2010, s.321-326). Yapılan bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,925 olarak saptanmıştır. Ölçeğin kullanımı için yazardan mail yoluyla izin alınmıştır.

2.3.3. Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği

Yıldırım (2021) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte 30 madde bulunmaktadır ve bu maddeleri içeren 3 alt boyuttan (yardım isteme, temel ilk yardım ve doğal afet) oluşmaktadır. Ölçek 4'lü Likert tipi bir ölçek türüdür. Ölçek (1) Hiç Bilmem, (2) Az Bilirim, (3) Bilirim, (4) Çok iyi bilirim puan olacak şekilde puanlandırılmaktadır. Cronbach alfa değeri ise 0,910'dır. Ölçek puanlandırılması sonucunda alınan yüksek puan ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma durumlarının yüksek olduğunu, puanlandırma sonucunda alınan düşük puanın ise ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma durumlarının düşük olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2021). Yapılan bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,855 olarak saptanmıştır. Ölçeğin kullanımı için yazardan mail yoluyla izin alınmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Veriler, öğrencilerin okuluna giderek sınıf ortamında yüzyüze toplanmıştır. Araştırmanın amacı anlatılarak araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere hazırlanan veri toplama formları dağıtılmıştır. Bir sınıfta veri toplama formlarının uygulanması 15-20 dakika sürmüştür.

2.5.Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS 21.0 istatistik paket programında gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri sayı ve yüzde dağılımları olarak verilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk normallik testi ile analiz edilmiştir. Tanıtıcı değişkenler ile Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği arasındaki farklılığı incelemek için Kruskal Wallis ve Mann-Whitney-U testi, ölçekler arasındaki ilişkiyi incelemek için ise Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel anlamlılığı $p \leq 0.05$ düzeyinde incelenmiştir.

2.6. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için bir üniversitenin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu 2022/78 karar sayısı ile etik izin alınmıştır. Ek olarak çalışmanın yürütülmesi için Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğünden E-34776202-605.01-61218279 karar sayısı ile izin alınmıştır. Çalışmanın yürütülebilmesi için velilerden onam alınması amacıyla araştırmaya ait bilgilerin olduğu form hazırlanmış ve okul yönetimi aracılığıyla velilere gönderilerek onam alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan çocuklara araştırmanın amacı anlatılmış olup, onamları alınmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmada ortaokul öğrencilerinin yaş ortalaması 11.98 ± 1.16 'dır (minimum:10; maksimum:15). Öğrencilerin %51.8'i kız ve %24.4'ü beşinci sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %34.2'sinin annesi, %36.8'inin babası lise mezunudur. Öğrencilerin %56.2'sinin geliri giderine eşit olup, %44.4'si okula yürüyerek gitmektedir. Öğrencilerin %53.4'ü okuldaki toplanma yerinin bildiğini, %57.4'ü yaşanan çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapıldığını, 45.7'si ailesinde daha önce acil durum yaşayan birilerinin olduğunu, %38.4'ü kendisinin daha önce acil durum yaşadığını, %31.1'inin acil durum ile baş etme eğitimi aldığını, %43.1'i okulda güvenlik eğitimi aldığını ve %83.8'ü ebeveynlerinin güvenlik eğitimi verdiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %58.3'ünün ise geçen yıl kaza geçirmediği saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=427)

		Sayı(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	221	51.8
	Erkek	206	48.2
Sınıf	5. sınıf	104	24.4
	6. sınıf	108	25.3
	7. sınıf	108	25.3
	8. sınıf	107	25.1
Anne eğitim	Okuryazar değil	15	3.5
	Okuryazar	15	3.5
	İlkokul	72	26.7
	Ortaokul	114	16.9
	Lise	146	34.2
	Üniversite	65	15.2
Baba eğitim	Okuryazar değil	5	1.2

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları

arasındaki ilişki

Karakul ve ark.

	Okuryazar	25	5.9
	İlkokul	92	21.5
	Ortaokul	76	17.8
	Lise	157	36.8
	Üniversite	72	16.9
Aile gelir durumu	Gelir giderden az	83	19.4
	Gelir gidere eşit	240	56.2
	Gelir giderden fazla	104	24.4
Okula ulaşım şekli	Yürüyerek	191	44.7
	Servisle	163	38.2
	Anne ya da babayla arabayla	39	9.1
	Anne ya da babayla yürüyerek	17	4.0
	Bisiklet ile	17	4.0
Okulda acil durum toplanma alanının yerini bilme	Evet	228	53.4
	Hayır	119	46.6
Yaşanılan çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapılma durumu	Evet	245	57.4
	Hayır	182	42.6
Ailesinde daha önce acil durum yaşama	Evet	195	45.7
	Hayır	232	54.3
Kendisinin daha önce acil durum yaşaması	Evet	164	38.4
	Hayır	263	61.6
Acil durumla baş etme eğitimi alma	Evet	133	31.1
	Hayır	294	68.9
Okulda güvenlik eğitimi alma durumu	Evet	184	43.1
	Hayır	243	56.9
Ebeveyninden güvenlik eğitimi alma durumu	Evet	358	83.8
	Hayır	69	16.2
Geçen yıl kaza geçirme	Hiç yaşamadım	249	58.3
	1 kez	112	26.2
	2 kez	34	8.0
	2'den fazla	32	7.5

Öğrencilerinin bazı özellikleri ile Öğrencilerin Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinden alınan puanlar arasındaki

ilişkinin karşılaştırılması Tablo 2’de gösterilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf, yaşanan çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapılma durumu, acil durumla baş etme eğitimi alma ve ebeveyninden güvenlik eğitimi alma durumu ile Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$)(Tablo 2).

Öğrencilerin, okulda acil durum toplanma alanının yerini bilme durumları ile Öz-Yeterlilik Ölçeği toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 2).

Öğrencilerin okulda güvenlik eğitimi alma durumu ile Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2: Öğrencilerinin Bazı Özellikleri ile Öğrencilerin Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

	Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği toplam puan		Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puan	
	X±SD	Statistical value	X±SD	Statistical value
Cinsiyet				
Kadın	153.19±1.59	MWU:-1.361	67.34±0.95	MWU:-.969
Erkek	149.65±1.75	p:0.174*	69.00±1.10	p:0.33*
Sınıf				
5. sınıf	165.24±1.94	KWS:-2.747	68.22±1.44	KWS:-2.747
6. sınıf	148.50±2.06	p:0.00**	65.01±1.36	p:0.02**
7. sınıf	152.64±2.31		71.04±1.40	
8. sınıf	139.94±2.54		68.28±1.55	
Okulda acil durum toplanma alanının yerini bilme				
Evet	153.18±01.60	MWU:-2.747	71.54±1.03	MWU:-2.844
Hayır	149.53±1.75	p:0.10*	64.24±0.93	p:0.00*
Yaşanılan çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapılma durumu				
Evet	155.00±1.49	MWU:-3.490	71.37±0.95	MWU:-5.327
Hayır	146.74±1.86	p:0.00*	63.79±1.04	p:0.00*
Ailesinde daha önce acil durum yaşama				
Evet	151.31±1.79	MWU:-.102	69.69±1.07	MWU:-1.863

Hayır	151.62±1.57	p:0.91*	66.84±0.98	p:0.06
Kendisinin daha önce acil durum yaşaması				
Evet	149.09±2.05	MWU:-1.22	69.79±1.16	MWU:-1.41
Hayır	152.97±1.43	p:0.22*	67.11±0.92	p:0.15*
Acil durumla baş etme eğitimi alma				
Evet	155.18±2.01	MWU:-2.06	74.92±1.42	MWU:-6.082
Hayır	149.81±1.45	p:0.03*	65.07±0.77	p:0.00*
Okulda güvenlik eğitimi alma durumu				
Evet	152.79±1.22	MWU:-2.233	68.18±0.80	MWU:-2.223
Hayır	143.16±3.81	p:0.02*	67.64±1.67	p:0.82*
Ebeveyninden güvenlik eğitimi alma durumu				
Evet	154.97±1.19	MWU:-6.28	69.00±0.80	MWU:-2.654
Hayır	132.70±3.22	p:0.00*	63.37±1.61	p:0.00*

*Mann-Whitney U test, **Kruskal-Wallis testSD: Standard Deviation

Öğrencilerin, Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçek puan ortalaması 151.48±24.51 (min.64; maks. 185); Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puan ortalaması 68.14±15.01 (min.30; maks. 112) dir. Çocuklarda Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ile Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği alınan toplam puanlar arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Ölçeklerin alt boyutu arasındaki ilişki Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği ve Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeğinden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

	Ortaokul Öğrencilerinin Acil Durumlarla Başa Çıkma Ölçeği toplam puan	Yardım isteme alt boyut	Temel ilkyardım alt boyut	Doğal afet alt boyut
Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeği toplam puan	r	.095	.146	.073
	p	.050	.002	.133
Kişilerarası ilişkiler alt boyut	r	.090	.141	.067
	p	.063	.004	.167

Madde bağımlılığı alt boyut	r	-.023	-.084	-.015	.021
	p	.643	0.82	.757	.669
Akademik başarı alt boyut	r	.086	.117	.084	.650
		.076	.016	.084	.000
Koruyucu sağlık alt boyut	p	.066	.143	.029	.629
		.175	.003	.545	.000
r:Pearson korelasyon analiz testi					

4. TARTIŞMA

Birleşmiş Milletler Afet Riskinin Azaltılması Ofisi (UNISDIR) “son yirmi yıldaki afetlerin çoğunluğuna kuraklık, sıcak hava dalgası, deprem, terör olayları, fırtına ve sellerin neden olduğunu belirterek, bunların sonucunda 1 milyon kişinin yaşamını yitirdiği bildirmiştir (Aktürk ve Aylaz, 2013, s.177-183). Dolayısıyla çocukların acil durumlarla başa çıkma becerisinin yüksek olması oldukça önemli hale gelmiştir. Yapılan bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin özyeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yapılan bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Literatürde ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da öğrencilerin öz-yeterliliklerinin iyi düzeyde olduğu belirtilmiştir (Aktürk ve Aylaz, 2013, s.177-183; Oğuz, ve Kutlu Kalender, 2018, s. 170-186). Bizim çalışmamızda öğrenciler arasında öz-yeterlilik düzeyi en yüksek olan sınıfın beşinci sınıf olduğu belirlenmiştir. Fakat Şerifoğlu (2019), çalışmasında öğrencilerin sınıf düzeyi ile öz yeterlilik algıları arasında anlamlı ilişki bulmamıştır (Şerifoğlu, 2019). Benzer şekilde, Aktürk ve Aylaz (2013) tarafından yapılan çalışmada da 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin sınıfı ile öz-yeterlilik ölçeği altboyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Aktürk ve Aylaz, 2013, s.177-183). Bu farklılığın öğrencilerin sekizinci sınıfta yaşamış olduğu farklı kaygılardan (sınav kaygısı ve gelecek kaygısı) kaynaklandığı düşünülmektedir. Oğuz ve Kutlu Kalender’in (2018) yapmış olduğu çalışmada, 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin öz yeterlilik algıları ile üst bilişsel farkındalıkları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir (Oğuz ve Kutlu Kalender, 2018, s. 170-186). Benzer şekilde yapılan birçok çalışmada da, üst bilişsel farkındalık ile öz-yeterlilik algıları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Öz yeterliliğin yüksek olması öğrencilerin bilişsel, motivasyonel ve duygusal süreçlerini etkilemektedir. Dolayısıyla öz yeterliliği yüksek olan öğrencileri, zorluk ya da acil durumlarla karşılaştığında çok daha kolay baş edebilecektir. Bu süreçte, öğrencilerin karar verme becerilerinin de yüksek olması düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla başa çıkma becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, yaşadığı çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapılan, acil durumla baş etme eğitimi alan ve ebeveyninden güvenlik eğitimi alan ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla baş etme durumları yüksektir. Literatürde, ortaokul öğrencilerine

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları

arasındaki ilişki

Karakul ve ark.

verilen afet ve ilkyardım eğitiminin, öğrencilerin acil durumlarla başa çıkma becerisini geliştirdiği belirtilmiştir (Shah ve ark., 2020, s.101907; Lu ve ark., 2021, s. 293-307; Azmi ve ark., 2021, s.1-6; Winarni ve ark., 2021 s.12090; Seddighi ve ark., 2022, s. 1503-1511;).

Yapmış olduğumuz çalışmada, ortaokul öğrencilerinin özyeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin öz yeterliliklerinin yüksek olması, öğrencilerin acil durumlarda düşüncelerini yeniden düzenlemelerini sağlar, güçlü yanlarını ortaya çıkarır ve acil olaylarla başa çıkma becerisini arttırmaktadır (Tipler ve ark., 2017, s.324-333). Literatürde öz-yeterlilik algısı ile afet durumlarıyla baş etme arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Benight ve Bandura, 2004, s.1129-1148; Sümer ve ark., 2005, s. 331-342; Lee ve Lemyre, 2009, s.1265-1280; Kılıç ve Şimşek, 2019, s.10423). Yu ve ark. (2020) yapmış olduğu vaka çalışmasında, yüksek düzeyde öz-yeterliliğe sahip olan bireylerin acil durumlarla başa çıkma ve afete hazırlanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (Yu ve ark., 2020, s. 5354). Yapılan bu çalışma literatürle benzerlik göstermektedir. Öz-yeterliliği yüksek olan bireyler, afet durumunda daha hazırlıklı olma davranışı sergilemekte ve etkili müdahalelerde bulunmaktadır.

4.1. Sınırlılıklar

Araştırmanın Tarsus ilçesine bağlı bir ortaokulda öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüş olması araştırmanın sınırlılıklarındandır. Bu nedenle çalışmanın bulguları tüm evrene genellenemez.

5. SONUÇ

Araştırma sonucunda, öz yeterliliği yüksek olan öğrencilerin acil durumlarla başa çıkma durumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşadığı çevrede acil durum ile ilgili bilgilendirme yapılan, acil durumla baş etme eğitimi alan ve ebeveyninden güvenlik eğitimi alan ortaokul öğrencilerinin acil durumlarla baş etme durumları yüksektir. Öğrencilerin çevrelerinden ya da ebeveynlerinden eğitim almaları, acil durumlarla başa çıkma durumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle çocuklara belirli periyodlarla, afet ve acil durumlar hakkında eğitimler verilmesi önerilmektedir. Ortaokul öğrencilerinin gerçek acil durum eğitimi ve afet hazırlığına dâhil edilmesi öğrencilerin özgüvenini arttıracaktır. Bu sayede özgüveni artan öğrenciler, maruz kaldığı acil sorunlara karşı hem kendini koruyabilecek hem de acil yardıma ihtiyacı olan kişilere destek olabilecektir. Ek olarak çocuklara verilen afet ve acil durumlar ile ilgili verilen eğitimlerin etkinliğinin değerlendirildiği uzun süreli izlem gerektiren çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

6. KAYNAKLAR

Aktürk, Ü., ve Aylaz, R. (2013). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin öz yeterlilik düzeyleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(4), 177-183.

Azmi, E. S., How, V., & Rahman, H. A. (2021). Effect of health belief model on flood-risk educational approach among elementary school children in Malaysia. Jambá: Journal of Disaster Risk Studies, 13(1), 1-6.

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyi ile acil durumlarla başa çıkma durumları

arasındaki ilişki

Karakul ve ark.

Bandura, A. (1989). A social cognitive theory of action. In: recent advances in social psychology: An international perspective, Forgas J.P, Innes M J (eds) Elsevier, North Holland, 127–138.

Barnes, L.P. (1991) Teaching self-care to children. MCN: The American Journal of Maternal/Child Nursing, 16(2), 101.

Benight, C.C., ve Bandura, A. (2004). Social cognitive theory of post traumatic recovery: The role of perceived self-efficacy. Behav. Res. Ther. 42 (10), 1129–1148.

Carruth, A.K., Pryor, S., Cormier, C., Bateman, A., Matzke, B., & Gilmore, K. (2010). Evaluation of a school-based train-the-trainer intervention program to teach first aid and risk reduction among high school students. Journal of School Health, 80(9),453-60.

Jonson, C.O., Pettersson, J., Rybing, J., Nilsson, H., & Prytz, E. (2017). Short simulation exercises to improve emergency department nurses' self efficacy for initial disaster management: Controlled before and after study. Nurse Educ. Today 55, 20–25

Karabulut, D., ve Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. Doğ Afet Çev Derg, 5(2), 368-376.

Kılıç, N., ve Şimşek, N. (2019). The effects of psychological first aid training on disaster preparedness perception and self-efficacy. Nurse Education Today, 83, 104203.

Kim, S. J., Kang, S.R., Lee, S.H, & Kang, K.A.(2014).The effect of coping knowledge on emergency preparedness in elementary school students. The Journal of School Nursing, 30(5), 349-57.

Kim, S. J., Lee, J.E, & Song, M.K. (2003). Effect of the safety education on knowledge and attitude about injury prevention among elementary school children. Child Health Nursing Research, 9(4), 349-58.

Lee, J.C., ve Lemyre, L.A.. (2009). Social-cognitive perspective of terrorism risk perception and individual response in Canada. Risk Anal. 29 (9), 1265–1280.

Lu, Y., Wei, L., Cao, B., & Li, J. (2021). Participatory child-centered disaster risk reduction education: An innovative Chinese NGO program. Disaster Prevention and Management: An International Journal, 30(3), 293-307.

Oğuz, A., ve Kutlu Kalender, M. D. (2018). Ortaokul öğrencilerinin üst bilişsel farkındalıkları ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişki. Journal of Theory and Practice in Education, 14(2), 170-186.

O'Hara, K. A. (2007). First aid for seizures: the importance of education and appropriate response. *Journal of Child Neurology*, 22(5_suppl), 30-37.

Park, K. M., Jeon, K. M., Kim, M. Y., Lee, E. S., & Kwon, S. M. (2010). The effects of a safety management program on safety accident-related knowledge, attitude and behavior of elementary school students in Korea. *Journal of Korean Academy of Community Health Nursing*, 21(2), 220-228.

Seddighi, H., Yousefzadeh, S., López, M. L., Sajjadi, H., Vameghi, M., Rafiey, H., & Khankeh, H. (2022). Disaster risk reduction in Iranian primary and secondary school textbooks: A content analysis. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 16(4), 1503-1511.

Shah, A. A., Gong, Z., Ali, M., Sun, R., Naqvi, S. A. A., & Arif, M. (2020). Looking through the lens of schools: Children perception, knowledge, and preparedness of flood disaster risk management in Pakistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 50, 101907.

Sümer, N., Karancı, A.N., Berument, S.K., & Güneş, H. (2005). Personal resources, coping self efficacy, and quake exposure as predictors of psychological distress following the 1999 Earthquake in Turkey. *J. Trauma. Stress*, 18 (4), 331–342

Şerifoğlu, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin üst bilişsel farkındalık düzeyleri ile öz-yeterlilik algı düzeyleri arasındaki ilişki (Bahçelievler İlçesi Örneği). Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Tierney, K. J., Lindell, M. K., & Perry, R. W. (2002). facing the unexpected: disaster preparedness and response in the United States. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*.

Tipler, K., Tarrant, R., Johnston, D., & Tuffin, K.(2017). Are you ready? Emergency preparedness in New Zealand Schools. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 25, 324-33.

Wei, B., Su, G., & Li, Y. (2020) Evaluating the cognition and response of middle/high school students to earthquake—a case study from the 2013 Mw6. 6 Lushanearthquake-Hitarea, China. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 51, 101825.

Winarni, E. W.,Purwandari, E. P., & Wachidi, W. (2021). The Effect of android-based earthquake game toward bengkulu city elementary school student's knowledge about earthquake disaster preparedness. In *Journal of Physics: Conference Series*, 1731, (1), 12090.

Yardımcı, F., ve BaşbakkaL, Z. (2010). Ortaokul öz-yeterlilik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(4), 321-326.

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyi ile acil durumlarda başa çıkma durumları

arasındaki ilişki

Karakul ve ark.

Yavuz, Ö., ve Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199

Yıldırım, Ö. (2021). Ortaokul öğrencilerinin acil durumlarda başa çıkma ölçeğinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı Doktora Programı Gaziantep.

Yu, J., Sim, T., Qi, W., & Zhu, Z. (2020). Communication with local officials, self-efficacy, and individual disaster preparedness: A case study of rural North Western China. *Sustainability*, 12(13), 5354.